

Sygn. akt II CSK 495/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 marca 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Henryk Pietrkowski

w sprawie z powództwa Banku [...]Spółki Akcyjnej
przeciwko "R." - Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, R.S., B.S.,
J.G., S.G. i P.B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 marca 2007 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 23 maja 2006 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód – Bank [...] S.A. domagał się w postępowaniu nakazowym zasądzenia od pozwanego – R. Spółki z o.o. (wystawcy weksla) i pozostałych pozwanych (poręczycieli wekslowych) kwoty 381.867,31 zł z odsetkami na podstawie weksla. Sąd Okręgowy wydał nakaz zapłaty wobec wszystkich siedmiu pozwanych zgodnie z żądaniem pozwu. Nakaz zapłaty stał się prawomocny wobec J.W., a pozostali pozwani wnieśli zarzuty od nakazu zapłaty. Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 10 listopada 2004 r. uchylił w całości nakaz zapłaty w stosunku do sześciu pozwanych i zasądził od pozwanych – „R.”, R.S., B.S., J.G. i P.B. kwotę 118.268,77 zł z odsetkami, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Podstawą tego rozstrzygnięcia stały się następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 31 grudnia 1997 r. pomiędzy powodowym Bankiem a „R. zawarto umowę kredytową nr ...2/97 w kwocie 500.000 zł. Dla zabezpieczenia wierzytelności kredytowej Banku pozwane „R.” wystawiło weksel in blanco. Czterej pozwani – R.S., B.S., J.G. i P.B. byli poręczycielami na wekslu i złożyli odpowiednie deklaracje wekslowe. Zaciągnięte zobowiązanie kredytowe zostało przez wystawcę weksla spłacone w ten sposób, że kredytobiorca ten zawarł z Bankiem następną umowę kredytową z dnia 30 września 1998 r. nr ...1/98, przeznaczając uzyskaną sumę kredytową na spłatę poprzedniej należności kredytowej Banku. Nowa umowa kredytowa (o kredyt dewizowy) opiewała na kwotę 266.484,74 DEM. Zabezpieczeniem wierzytelności kredytowej miał być weksel in blanco, wystawiony przez kredytobiorcę i poręczony przez członków zarządu i ich małżonków. W dniu 17 listopada 1998 r. pomiędzy Bankiem a „R.” (dotychczasowym kredytobiorcą) zawarto umowę o kredyt dewizowy w wysokości 197.400 DEM (nr ...5/98). Zabezpieczeniem wierzytelności kredytowej miał być także w tym wypadku weksel in blanco, wystawiony przez kredytobiorcę z poręczeniem członków zarządu i ich małżonków.

Pozwany uzupełnił weksel na kwotę 395.942,65 zł (wynikającą z umowy kredytowej nr [...]) i wezwał dłużników wekslowych do zapłaty. W wyniku

skorzystania przez Bank z zabezpieczeń pozawekslowych (przewłaszczeń dla zabezpieczenia) na dzień 1 sierpnia 2001 r. zadłużenie kredytobiorcy z umowy kredytu nr ...1/98 wynosiło 189.229,53 (odsetki), a z umowy kredytowej nr ...5/98 – 167.411 zł (należność główna) i 118.268,37 (odsetki).

Rozważając zarzuty pozwanych, Sąd Okręgowy stwierdził, że powód – Bank S.A. jest następcą prawnym [...]Banku S.A. Remitent na wekslu został oznaczony prawidłowo. Podpisy na wekslu zostały złożone prawidłowo. Nie nastąpiło przedawnienie wekslowe wynikające z art. 70 prawa wekslowego. Sąd Okręgowy podzielił zarzut pozwanych, że uzupełniony przez powodowy Bank weksel gwarancyjny „nie stanowił zabezpieczenia umowy nr ...5/98, z której powód dochodził roszczenia, wskazując ją jako stosunek prawny statuujący zobowiązanie pozwanych”. Skoro pozwani podnieśli taki zarzut (ze stosunku podstawowego), to uzasadnione było podniesienie przez stronę powodową tego, że roszczenie określone w pozwie znajduje swoje uzasadnienie w stosunku podstawowym kreowanym umową kredytową nr ...5/98. Rozpoznanie sprawy przesunięte zostało zatem z płaszczyzny stosunków wekslowego na płaszczyznę stosunku kredytowego, wynikającego z umowy kredytowej. Dlatego Sąd badał zasadność roszczenia powstającego na podstawie tej umowy. Poręczyciele wekslowi, którzy umieścili swoje podpisy na wekslu, mogą odpowiadać jako poręczyciele w myśl przepisów prawa cywilnego, skoro podpisane przez nich deklaracje wekslowe spełniały wymagania przewidziane w art. 876 k.c. Ostatecznie Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego „R.” (kredytobiorcy) i poręczycieli cywilnych – R.S., B.S., J.G. i P.B. kwotę 118.268,37. Taka bowiem należność wynikała ostatecznie z umowy kredytowej nr 155/98. W pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone, z tym, że w odniesieniu do S.G. z tej racji, iż jej poręczenie nie obejmowało kredytu nr ...5/98.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł powód i pozwani – R.S., B.S., J.G. i P.B. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo; oddalił także apelację powoda. Sąd ten podzielił ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji. Nie uwzględnił zarzutów braku legitymacji czynnej powoda i braku właściwych podpisów na wekslu, złożonym przez wystawcę. Stwierdził jednak, że powód domagał się wydania nakazu zapłaty na

podstawie weksla, który miał zabezpieczać wierzytelność wynikającą z umowy kredytowej z dnia 17 listopada 1998 r. Weksel ten nie odnosił się jednak do stosunku podstawowego wynikającego z tej umowy kredytowej, ponieważ wystawiono go w związku z wcześniej zawartą umową kredytową z dnia 30 września 1998 r. Nie powstało zatem zobowiązanie wekslowe osób podpisanych na wekslu (wystawcy i poręczycieli). Powód nie mógł skutecznie powoływać się na stosunek podstawowy wynikający z umowy kredytowej z dnia 17 listopada 1998 r., ponieważ oznaczałoby to, według Sądu Apelacyjnego, niedopuszczalną zmianę przedmiotu sporu. Powołując się na przepis art. 495 § 3 k.p.c., Sąd Apelacyjny stwierdził, że pisma powoda (z dnia 14 kwietnia 2004 r. i z 27 kwietnia 2004 r.), zawierające nowe fakty i dowody, zostały wniesione po upływie terminu przewidzianego w tym przepisie. W konkluzji Sąd Apelacyjny uznał, że przeniesienie postępowania z płaszczyzny badania roszczenia wekslowego na płaszczyznę kontroli stosunku podstawowego i to na podstawie obu umów kredytowych (z 30 września 1998 r. i 17 listopada 1998 r.) było niedopuszczalne.

W skardze kasacyjnej powodowego Banku podniesiono zarzuty naruszenia „ogólnych reguł postępowania”, art. 495 § 2 k.p.c., art. 496 k.p.c., art. 485 § 2 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c., art. 385 k.p.c. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej wskazywano na naruszenie art. 65 k.c. i art. 10 prawa wekslowego z 1936 r. Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oba Sądy merytorycznie ustaliły, że złożony przez stronę powodową weksel gwarancyjny na kwotę 395.942,65 zł nie stanowił zabezpieczenia wierzytelności wynikającej z umowy kredytowej nr 155/98. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny, oczywiście, trafnie stwierdził, że zobowiązanie wekslowe pozwanych w ogóle nie powstało, ponieważ w rzeczywistości weksel został wypełniony niezgodnie z treścią złożonych przez pozwanych deklaracji wekslowych (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 1999 r., I CKN 51/98, OSNC 2000, z. 2, poz. 27). Ten stan rzeczy doprowadził oba Sądy do odmiennego rozstrzygnięcia. Sąd Okręgowy uznał, że w okolicznościach rozpatrywanej sprawy spór został przeniesiony z płaszczyzny wekslowej na płaszczyznę tzw. podstawowego

stosunku umownego (s. 13-17 uzasadnienia zaskarżonego wyroku). Natomiast w ocenie Sądu Apelacyjnego, niedopuszczalne było przeniesienie postępowania z płaszczyzny badania roszczenia stosunku podstawowego i to na podstawie obu umów kredytowych, wiążących powodowy Bank z wystawcą weksli (umowy nr ...1/98 i nr ...5/98; s. 21 uzasadnienia zaskarżonego wyroku). Prawdliwość stanowiska Sądu Apelacyjnego została zakwestionowana w obszernej skardze kasacyjnej strony powodowej.

Stanowisko Sądu Apelacyjnego nie może być uznane za uzasadnione.

Dochodząc należności wekslowej, wierzyciel wekslowy nabywający weksel gwarancyjny ma, oczywiście, różne możliwości wykazywania zasadności swojego roszczenia wekslowego, powiązanego z roszczeniem wynikającym ze stosunku podstawowego. Poza samym powoływaniem się na treść weksla może on przytaczać także fakty i dowody uzasadniające roszczenie wynikające ze stosunku podstawowego. Żądanie pozwu w takiej sytuacji oparte jest na dwóch podstawach faktycznych i prawnych, a gdy okaże się, że zobowiązanie wekslowe nie istnieje (nie mogło powstać), sąd rozpatruje żądanie pozwu wynikające z drugiej podstawy przytoczonej przez powoda (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1997 r. I CKN 48/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 124).

Powstaje kwestia, czy w okolicznościach rozpatrywanej sprawy można było przyjąć, że powód – wnosząc o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym - powołał się poza wekslem gwarancyjnym w sposób wystarczający także na stosunek podstawowy i czy takie powołanie mieściło się jeszcze w granicach prekluzji procesowej przewidzianej w art. 495 § 3 k.p.c. Na tak postawione pytanie należało odpowiedzieć pozytywnie. Treść pozwu (k. 1-2 akt sprawy) może świadczyć o tym, że powód w uzasadnieniu żądania pozwu przytoczył fakt udzielenia wystawcy weksla kredytu, wskazał na zabezpieczającą funkcję weksla gwarancyjnego, dołączył deklaracje wekslowe dłużników wekslowych (wystawcy i poręczycieli) i kierowane do tych dłużników wezwania do zapłaty. Można zatem stwierdzić, że już w pozwie oparto żądanie zapłaty na dwóch podstawach faktycznych i prawnych, tj. wystawieniu weksla i udzieleniu kredytu bankowego. Nie budzi zasadniczych wątpliwości takie konstruowanie pozwu

(por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2006 r., II CSK 205/06, niepubl.).

Po stwierdzeniu tego, że dołączony do pozwu weksel nie stanowił jednak zabezpieczenia wierzytelności wynikającej z umowy kredytowej nr ...5/98, Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, iż występując o wydanie nakazu zapłaty na podstawie tego weksla, powód mógł dodatkowo powoływać się jedynie na te okoliczności faktyczne, które uzasadniają zobowiązanie będące podstawą wystawienia weksla, ponieważ tylko takie okoliczności podlegają badaniu w razie niepowstania roszczenia wekslowego (s. 20 uzasadnienia zaskarżonego wyroku). Stanowisko takie nie może być uznane za uzasadnione. Wierzycielowi należy pozostawić bowiem to, czy w postępowaniu nakazowym powołuje się on tylko na załączony do pozwu weksel, czy także na fakty i dowody mające uzasadnić roszczenie wynikające ze stosunku podstawowego. Innymi słowy, do powoda należy określenie podstawy zaciągniętego zobowiązania w postaci odpowiedniej umowy wskazanej w pozwie, nawet wtedy, gdy w wyniku omyłki wypełnił i dołączył do pozwu weksel dla zabezpieczenia roszczeń z innej umowy niż wskazana ostatecznie w pozwie (wadliwie przyporządkował otrzymany weksel gwarancyjny do określonej umowy kredytowej zawartej z kredytobiorcą – wystawcą). Odrębną kwestią pozostaje już sama merytoryczna ocena żądania pozwu w postępowaniu nakazowym, ponieważ kwestia istnienia podstawy prawnej żądania może być przedmiotem badania w pełnym zakresie dopiero w toku postępowania wywołanego wniesieniem zarzutów. Rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego bezpodstawnie antycypuje taką ocenę. Skoro powód – jak stwierdzono - już w pozwie powołał się na stosunek podstawowy wynikający z umowy kredytowej nr ...5/98 (k. 2 akt sprawy), obowiązkiem sądu było rozpoznanie żądania pozwu w świetle przytoczonych przez niego dodatkowych okoliczności faktycznych, a więc umowy kredytowej powołanej przez powoda (por. też uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2006 r. II CSK 205/208, niepublik).

W tej sytuacji należało uznać za trafny zarzut kasacyjny naruszenia art. 495 § 2 i § 3 k.p.c. W konsekwencji Sąd Apelacyjny uchylił się w ogóle od rozpoznawania merytorycznego sporu na podstawie stosunku podstawowego (kredytowego) wynikającego z umowy kredytowej nr ...5/98. Oznaczało to

konieczność uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.). Nie było zatem niezbędne rozważanie pozostałych zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej strony powodowej.